

60. výročí Muzea Českého lesa v Tachově – vznik muzea v poválečném pohraničí

Jana Hutníková

60th Anniversary of the Museum of the Upper Palatine Forest in Tachov - Foundation of the Museum in the Post-war Border Region

By comparing the known published sources and archival materials we have successfully reconstructed the process of the establishing of the Tachov Museum in the period following the 2nd World War. We can accurately identify the date of the 26th February 1954, the date on which the District People's Committee Council (called the "rada ONV") decided to establish the museum at its meeting, as its foundation day. After the expulsion process leading to the evacuation of the German population from Tachov, the remaining question was how to save and protect the valuable historical and artistic artefacts that had been abandoned in the border area. One problem was the inability to find the right competent person, particularly because the region was still not fully repopulated. Finally there were three other main issues – the absence of any control or management and the uncompleted reconstruction of the museum building – which led to very serious consequences, including the destruction of many collection items and the irretrievable loss of information about the origins of almost all the objects that had been collected by the museum between the years 1954 and 1959. Some of the most serious damage could not be fully repaired, though the subsequent period (since 1959) under the direction of Miroslava Halová can be evaluated as a period filled with impressive work at the museum and its successful development.

Keywords: *Collection of Antiquities brought to the museum, Expulsion of the German Population, Property Situation in the Post-war Border Region, Lack of Skilled Labour, Learning the History of a New Home*

Muzeum v Tachově si letos připomíná 60. výročí svého založení. Následující příspěvek se z oněch uplynulých šedesáti let zastavuje u prvních pěti. Je to hned z několika důvodů. Jednak je možno uvést dosud neznámé a nepublikované skutečnosti, které odpovídají na řadu otázek, jež si dodnes kladou nejen zájemci o tachovské muzeum, ale samotní tachovští muzejníci. Mnohem závažnějším důvodem k tak podrobnému popsání prvních let tachovského muzea je však skutečnost, že na příkladu muzejní instituce můžeme ilustrovat situaci českého pohraničí v době poválečné. Území bylo postiženo nejen válečnými událostmi, ale především odsunem německého obyvatelstva.

Původní stavy obyvatel nebyly po dlouhá léta doplněny ani početně, ani z hlediska kvalifikace či vzdělanosti. Opuštěný majetek byl, bez ohledu na svou historickou hodnotu, ničen a rozkrádán. Potřebu jeho záchrany si v počátku uvědomovali jen někteří jedinci, kteří však mnohdy neměli ani schopnosti, ani sílu tento úkol zvládnout. Neschopnost, nezkušenost, nezáměr spolu s potřebou zajistit fungování základních procesů jako bylo obdělání polí, péče o dobytek, který zde zůstal bez hospodářů, dopravu, školství, zdravotní péči vedly k tomu, že ani úřady nebylo fungování muzea dostatečně organizačně zajištěno. Všudy přítomný vliv ideologický rovněž sehrál svou roli. Tak jako

dějiny muzeí

PhDr. Jana Hutníková
Muzeum Českého lesa
v Tachově
muzeum@tachov.cz

Obr. 1: Výstava z r. 1957 byla u zrodu tradice Husitských oslav v Tachově.

v řadě jiných oblastí setkáváme se s důsledky této doby i v současné praxi Muzea Českého lesa v Tachově. Od nejasností kolem původu řady sbírkových předmětů po dlouholeté pochybnosti o datu založení poválečného tachovského muzea. Stanovení data vzniku muzea bylo v minulosti provázáno některými nepřesnostmi, které do značné míry reflektovaly poněkud nejasné začátky muzea a vycházely především z práce Tachov v datech autorky Miroslavy Halové (bývalé ředitelky muzea).¹ Autorka zde doslova uvádí: „1954 – započato skupinou nadšenců se záchrannými pracemi sběrem hodnotných předmětů pro pozdější založení muzea“² a k roku 1959: „založeno muzeum roztríděním soustředěného sběru a vytvořením první expozice k 26. dubnu“³. Víme však, že v roce 1957 při příležitosti Husitských oslav v Tachově byla v sobotu 3. srpna v Okresním vlastivědném muzeu otevřena za přítomnosti tehdejšího prezidenta republiky Antonína Zápotockého výstava *Husitské válečnictví* (obr. 1).⁴ Také autorka Alexandra Beránková v práci *Vývoj tachovského muzea po roce 1945* uvádí, že od r. 1954 je muzeum umístěno v budově bývalého františkánského kláštera.⁵ Dále upřesňuje, že v polovině 50. let dal podnět ke zřízení muzea v Tachově Jaroslav Veselý vystavením svých soukromých sbírek. Ten byl v r. 1954 pověřen sběrem předmětů muzejní hodnoty, které by se staly základním fondem příštího muzea.⁶ V příloze jmenované práce je uveden také přehled výstav pořádaných Okresním muzeem Tachov v letech 1954–1984. K roku 1954 je to *Výstava myslivosti*, k roku 1956 *Výstava knih a Výstava parožítí* a k roku 1957 *Výstava obrazů - lidová umělecká tvořivost, Povltaví - obrazová výstava* a již zmiňo-

vané *Husitské vojenství*.⁷ Zcela jasno v otázce data založení muzea učinily nálezy ve fondech Státního okresního archivu v Tachově. Ve fondu ONV Tachov je uložen materiál z 1. 2. 1954, kdy přípravný výbor podává radě ONV návrh na zřízení Okresního vlastivědného muzea. Předkládá personální obsazení přípravného výboru, definuje účel a druh muzea, navrhuje jeho umístění, náplň, vlastivědné kroužky, pobočky v Boru a Stráži po rozdělení muzea v Tachově (nemáme doklady, že by tento záměr byl uskutečněn - pozn. aut.), význam, personální vybavení, nábor spolupracovníků a dobrovolníků, odvoz sbírek, stažení sbírek a propagaci.

Jsou vyjmenováni členové přípravného výboru:

Býrut Václav- školní inspektor ONV, Baštář Jaroslav- administrátor ve Stráži, Hutta Josef- církevní referent ONV, Kálal Antonín - pracovník ONV, Knotek Miroslav - zaměstnanec SKOTu, Kříž Jan- stavitel a zaměstnanec státních statků Bor, Potschka Leopold- vedoucí okresní správy údržby silnic, Veselý Jaroslav - důchodce z Tachova, Vostradovský Jan - osvětový inspektor. Spolupracovníci: Benešová Marie - knihovnice ONV, Filip Josef - důstojník ČSA, Frýbl František - pracovník ONV, Halová Miroslava - kronikářka města Tachova (později ředitelka muzea, pozn.aut.) Kadlec Václav - referent ONV, Kanovský Josef - pracovník ONV, Nový Ladislav - knihovník města Tachova, Okrouhlík Jan- důchodce z Přimdy, Prokop Josef pracovník osvěty, Řepa Jan- důchodce z Boru, Štauber Emanuel - tajemník MNV Tachov, Überlacker - starousedlík v Tachově (Pro charakteristiku doby je velmi vypovídající absence vlastního jména, neboť tento jediný člen – Němec je uváděn pouze pod příjmením – pozn. aut.). A různí další.

V návrhu na zřízení muzea je deklarováno, že při založení muzea jde o podchyčení a zachování všech historických a starožitných památek z celého území

1 HALOVÁ, Miroslava. *Tachov v datech*. In: *Sborník Okresního muzea v Tachově*. Tachov: Muzeum Českého lesa v Tachově, 1969, č. 3, s. 5–27.

2 *Ibidem*, s. 26.

3 *Ibidem*, s. 26.

4 BÝRUT, Václav a JAKL, Václav. *Z historie husitských oslav*. In: *Sborník Okresního muzea v Tachově*. Tachov: Muzeum Českého lesa v Tachově, 1972, č. 7, s. 4.

5 BERÁNKOVÁ, Alexandra. *Vývoj tachovského muzea po roce 1945*. In: *Sborník Okresního muzea v Tachově*. Tachov: Muzeum Českého lesa v Tachově, 1986, č. 21, s. 1.

6 *Ibidem*, s. 2.

7 *Ibidem*, s. 31.

okresu včetně starých biblioték a starého písemnictví a také podchycení všech historických jevů v regionu.⁸ Pokud se nad deklarovanými cíli pozastavíme, uvědomíme si, že odrážejí dobovou skutečnost v pohraničním regionu, který se vyrovnává s majetkovými dopady odsunu německého obyvatelstva, jemuž předpisy dovozovaly odvézt s sebou jen zlomek majetku. Majetku, který tu starousedlíci zanechali, mnohdy hrozilo zničení nebo zcizení a někteří si, zdá se, uvědomovali jeho uměleckou či historickou hodnotu. To platilo především v případě vybavení kostelů, kapliček, panských sídel a sešských usedlostí. Cíle nového muzea také odrážejí potřebu poznat a popularizovat mezi dosídlenci historii jejich nového domova.

Od počátku je muzeum chápáno jako instituce s okresní působností, se sídlem v okresním městě a navrhovaným názvem Okresní vlastivědné muzeum v Tachově (OVM). Jako místo působnosti je navržen bývalý františkánský klášter, který je nutno pro muzeum adaptovat, a k návrhu byl přiložen plán adaptačních prací (obr. 2).

Rozplánováno je také zřízení sběratelských oddělení, včetně politické ekonomie, fyziky a astronomie, které nebyly v následujícím vývoji realizovány. Naopak malá zoo v klášterní zahradě nějaký čas skutečně fungovala. Návrh počítá se zřízením vlastivědných kroužků mládeže, jež by měly za cíl získávat další sbírkové předměty. Zabývá se také nábořem dobrovolných spolupracovníků především opět za účelem zjišťování památek, které by měly být soustředěny v muzeu. Jako správce nově zřízeného muzea je navrhován Jaroslav Veselý. V dalších bodech se materiál zabývá návrhem na svoz vybraných předmětů z území okresu a také usiluje o stažení památek, které původně byly na území okresu a nyní se nacházejí v muzeích mimo okres a dokonce i v soukromých rukách občanů mimo i na území okresu. Tento požadavek zřejmě odráží mimo jiné problém dočasných obyvatel regionu, kteří sem po

Obr. 2: Refektář, který sloužil pro první muzejní výstavy, byl značně poškozen bombardováním v závěru války.

válce přicházejí se záměrem rychlého zbohatnutí. Zřejmě proto je v tomto bodě předpokládáno šetření Okresní prokuratury.

Návrh na zřízení muzea se také zabývá otázkou propagace úkolů a činnosti muzea na veřejnosti. Deklarováno je také upozorňování občanů na chráněné objekty, které se nacházejí v péči OVM - staré budovy, boží muka, kříže, přírodní úkazy, skály, stromy atd. Z tohoto odstavce je patrné, že nově vznikající muzeum si klade cíle v širokém záběru od úkolů ryze muzejních až po památkovou péči. To se však v nejbližším období projeví spíše jako negativum, neboť ve stávajícím personálním obsazení není muzeum schopno deklarované cíle v plné míře zajistit a dopady na evidenci a péči o sbírky to má fatální.

Jako prioritní úkoly pro nejbližší dobu jsou navrhovány shromáždění a svoz sbírek a jejich uložení a počítá se také s instalací knihovny, expozice zoologie, mineralogie a obrazárny. A to do 30. 9.

8 SOKA Tachov, ONV Tachov, 1. 2. 1954 radě ONV, zřízení okr. vlastivě. muzea – návrh.

Obr. 3: První správce muzea Jaroslav Veselý při výkladu na výstavě o myslivosti (1957).

1954. Na základě Výroční zprávy Okresního vlastivědného muzea v Tachově za rok 1954 (její kopie je uložena v archivu Muzea Českého lesa v Tachově) víme, že se poměrně dobře rozeběhl svoz sbírek. Je však zřejmé, že stálé expozice vybudovány nebyly. Veřejnosti byla ve spolupráci s Mysliveckým sdružením prezentována pouze výstava o myslivosti. Také v otázce muzejní knihovny nebyl cíl zcela naplněn. Sice byly nakoupeny některé knihy a také staženy (neuvádí se odkud) některé staré německé knihy, kroniky a dokumenty, ale ještě v únoru 1955, kdy je výroční zpráva sepsána, se uvádí, že knihovna bude umístěna v kanceláři OVM. Výše popsaným návrhem na zřízení okresního vlastivědného muzea se rada ONV v Tachově zabývala na svém zasedání 26. 2. 1954.⁹ Rada schválila návrh na zřízení OVM, jeho umístění v bývalém františkánském klášteře a rovněž schválila složení výboru pro zřízení muzea. Rada ONV se otázkou muzea dále zabývá na své schůzi 9. července 1954.¹⁰ Na základě návrhu Jaroslava Veselého ze dne 1. června 1954 jmenuje správce muzea a členy poradního sboru. Všichni členové přípravného výboru byli jmenováni za členy poradního sboru (obr. 3). Ze spolupracovníků přípravného výboru se členy poradního sboru stali Benešová Marie, Frýbl František, Halová Miroslava, Kadlec Václav, Prokop Josef, Štauber Emanuel. Nově se v řadách poradního sboru objevují jména Leber Josef - pracovník Okresního soudu, Soukup Karel - pracovník STS, Troníček Miroslav - učitel v Tachově, Arnošt Antonín - lesní hajný v Tachově. Dále se rada na této schůzi zabývá návrhem MNV Tachov na přidělení

zámku v Tachově, zámku na Svaté a Jízdárny do majetku vlastivědného muzea. Rada ONV souhlasí s přidělením uvedeného majetku do správy muzea. Rovněž nemá námitek proti přidělení lesa jako lesní rezervace o výměře 14,73 ha. Opět další důkaz širokého záběru muzea, který není schopno muzeum obsáhnout a který, kromě dalších okolností, negativně ovlivňuje práci muzea v prvních letech jeho existence.

Zajímavé informace k ustavení muzea v Tachově přináší již zmiňovaná výroční zpráva muzea z roku 1954.¹¹ V jejím úvodu se dozvídáme o prvních aktivitách, jež v roce 1954 vyústily ve zřízení muzea. V první polovině roku 1953 se poprvé schází několik jednotlivců za účelem zřízení městského muzea, zajištění ochrany starých domů v Tachově a zdejšího zámku a zámku spolu s jízdárnou na Svaté. Popud k ustavení komise pro zřízení muzea dali Josef Hutta, Jaroslav Veselý a Leo Potschka. Na schůzce 22. září byl ustaven muzejní výbor při MNV. Předsedou muzea byl zvolen J. Veselý, jednatelem J. Hutta, administrativním členem L. Potschka a členy A. Kálal, V. Býrut, J. Kříž, J. Baštář, J. Vostradovský. Hlavním úkolem bylo získat další spolupracovníky, ti byli přítomni na další schůzce konané 24. října 1953. Šlo o F. Frýbla, V. Kadlece, M. Knotka, J. Kunovského. Do konce tohoto roku byli získáni ještě M. Benešová, M. Troníček, K. Soukup, A. Arnošt, L. Nový, J. Řepa z Boru, J. Okrouhlík z Přimdy. Z účasti mimotachovských členů lze usuzovat na změnu pohledu na územní působnost budoucího muzea. Již se neuvažuje o městském, ale o okresním muzeu. Jak již bylo popsáno výše, rada ONV o jeho zřízení rozhodla v únoru roku 1954 a v červenci téhož roku jmenovala správce a členy poradního sboru.

Prvorepublikové německé muzeum v Tachově

V otázce data vzniku muzea máme tedy již jasno. Do okolností, které jeho vznik ovlivnily, však musíme zcela jistě zařadit

⁹ SOKA Tachov, ONV Tachov, Zápis ze zasedání rady okresního národního výboru v Tachově dne 26. února 1954.

¹⁰ SOKA Tachov, ONV Tachov, Zápis ze zasedání rady okresního národního výboru v Tachově dne 9. července 1954.

¹¹ Archiv Muzea Českého lesa v Tachově, Výroční zpráva Okresního vlastivědného muzea v Tachově za rok 1954, kopie.

další. Z těch dosud v literatuře nezmiňovaných je nutno uvést dopis významného plzeňského historika, muzejníka a archiváře Fridolína Macháčka datovaný 19. února 1947 a adresovaný Místnímu národnímu výboru v Tachově. Macháček v něm uvádí, že v posledních dnech navštívil Tachov a při té příležitosti našel v domě na náměstí zbytky bývalého tachovského muzea. Našel ve třech místnostech naházené cenné památky v hromadách staré veteše. Uvádí, že všechny tyto věci velmi trpí nepořádkem, prachem, světlem a jinými vnějšími škůdci. Apeluje na představitele města, aby v řadách místní inteligence našli někoho, kdo vše dá do pořádku. Uvádí, že by se z nich dalo utvořit slušné městské muzeum. Nabízí také budoucímu správci pomoc radou a zkušeností. Končí doporučením, aby představitel města v dohledné době rozhodli o přidělení vhodných místností pro muzeum a archiv a našli jejich odpovědného správce.¹² Ve Státním okresním archivu v Tachově je uložen také zápis ze schůze Rady ONV z června 1948.¹³ Rada se mimo jiné zabývala žádostí Dr. Dohnálka, aby zařídila dozor, resp. uzavření místností tachovského muzea. Rada vzala žádost na vědomí s tím, že MNV v Tachově bude vyzván, aby potřebné zařídil. Těmito dvěma materiály se dostáváme k otázce prvorepublikového tachovského muzea, k jehož historii je také tradována řada omylů a zkreslení. V již zmiňované práci Tachov v datech je o tomto muzeu stručná zmínka: 1933 – březen - otevření městského muzea, jež vzniklo péčí učitele Ernsta Oschowitzera. Umístěno v radniční budově.¹⁴ Tatáž autorka se tomuto muzeu věnuje ve druhém čísle muzejního sborníku z roku 1968. Když popisuje vznik tachovského muzea v r. 1954, uvádí, že ze starého tachovského muzea vzniklého asi v prvním čtvrtletí 20. století, jsou do sbírek nového muzea začleněny pouze dva exponáty – kanón ze 17. století a Rumpelrova dřevořezba Tachovský ozbrojenec, postava v nadživotní velikosti (jeden ze známých „Wehrmannů“). Muzejní sbírka byla dle ní „ve skutečnosti jen soustředěním

starých odložených předmětů v jedné místnosti radniční budovy bez jakéhokoli zvláštního uspořádání a obhospodařování“.¹⁵ Uvádí dále, že dle nedoložených zpráv měly být v tomto muzeu i staré zbraně a mince, ovšem vše v posledních válečných letech zmizelo a v danou dobu se již nedá zjistit, kdo předměty vlastní.¹⁶ V poznámkovém aparátu práce se odkazuje na průzkum z let 1959–66, který byl proveden mezi starousedlíky české i německé národnosti i mezi bývalými tachovskými občany žijícími v té době v NSR. Ten dle ní přinesl jednoznačné výsledky: na radnici na půdě a v malé místnosti u schodiště na půdu byly uloženy „nějaké staré předměty“, ale muzeum jako takové zde nebylo nikdy v provozu.¹⁷ Tato informace je dále tradována i přenášena do publikací, které se historii tachovského muzea věnují.¹⁸ Teprve po roce 1990, kdy se objevují publikace vydávané v Německu původním německým obyvatelstvem regionu, jsou tyto informace korigovány. Jde především o stručný popis v publikaci o Tachově z r. 1994.¹⁹ Práce věnující se předválečnému muzeu systematicky dosud napsána nebyla. Ve zmiňované publikaci je uvedeno datum otevření muzea – 12. 2. 1933 a publikována je i fotografie z tohoto otevření s popisem zobrazených osob. Jednak je zde zakladatel muzea Ernst Oschowitzer, učitel měšťanské školy, rodák z Bezdruzic, a dále Julius Schmidt, hlavní projektant a dlouholetý ředitel tachovského a chebského odboru muzeí v bavorském Geretsriedu. Založení muzea podpořil okresní školní rada Franz Präger a starosta Josef Stritzl. Péčí Franze Prägera byla ve velké vitríně vystavena sbírka mincí. Uvádí se, že velký výstavní sál byl v nejvyšším patře a zabíral celou šířku radnice. Inventární seznam dával přesné informace o exponátech, jejich předchozích majitelích a byl uložen na městské radě. Tento inventář se dosud neobjevil, avšak při studiu pro potřeby této práce bylo v září 2014 ve SOkA Tachov nalezeno několik tužkou psaných listů, které obsahovaly soupis muzejních sbírkových předmětů. Snad jde o jakousi pracovní verzi inven-

12 SOkA Tachov, fond Muzeum Českého lesa v Tachově.

13 SOkA Tachov, ONV Tachov, zápis z 95. schůze rady ONV konané 29. 6. 1948.

14 HALOVÁ, Miroslava. Tachov v datech. In: Sborník Okresního muzea v Tachově. Tachov: Muzeum Českého lesa v Tachově, 1969, č. 3, s. 16.

15 HALOVÁ, Miroslava. Muzeum a františkánský klášter v Tachově. In: Sborník Okresního muzea v Tachově. Tachov: Muzeum Českého lesa v Tachově, 1968, č. 2, s. 9–25.

16 *Ibidem*, s. 16.

17 *Ibidem*, s. 23.

18 BERÁNKOVÁ, Alexandra. Vývoj tachovského muzea po roce 1945. In: Sborník Okresního muzea v Tachově. Tachov: Muzeum Českého lesa v Tachově, 1986, č. 21, s. 2.

19 CANTZLER, Wilhelm, et al. Tachau – Geschichte einer deutschen Stadt in Böhmen in Wort und Bild. München, 1994, s. 68.

tárního seznamu. Zapsáno bylo cca 300 předmětů, a ačkoli materiál je velmi špatně čitelný, již zběžný pohled odhalil další předmět, který je dnes součástí sbírky Muzea Českého lesa v Tachově. Jde o cennou gotickou památku - kámen s nápisem upomínajícím na požár města v r. 1492.²⁰ Je tedy nanejvýš potřebné prostudovat nalezené seznamy a porovnat je se sbírkovou evidencí současného muzea, neboť velmi pravděpodobně obsahují informace pro její doplnění. Tuto domněnku ještě posiluje popis vystavených předmětů v tachovském muzeu, který uvádí zmiňovaná publikace z r. 1994 – obraz od profesora Rumplera, dudy, malované truhly a skříně, krojové součásti včetně typických stříbrných řetízkových náhrdelníků, zařízení na zpracování lnu, cechovní truhlice.²¹ Výroční zpráva tachovského muzea z r. 1954 sice uvádí, že sbírky tohoto muzea nějak zmizely a dodneška není po nich stopy. A také, že „byly osoby, které měly prvotní zájem na úkor veřejnosti a historie Tachova se sami obohatit a pak odejti“.²² Tudíž že byly muzejní sbírky rozkrádány. Ovšem předměty s uvedenou charakteristikou jsou součástí sbírkového fondu dnešního tachovského muzea. Podaří se však zjistit, zda pocházejí z tohoto předválečného muzea? Otazník je namístě, jak zjistíme v pasáži této práce popisující vznik sbírkového fondu i „pěči“ o něj v prvních letech po zřízení muzea. Zcela jistě lze však konstatovat na základě nalezených archiválií, textu v zmiňované publikaci i na základě fotografie z otevření i fotografie z expozice, že prvorepublikové tachovské muzeum bylo zřejmě plnohodnotnou, i když nevelkou, muzejní institucí, jejíž osudy si zaslouží další badatelskou činnost zaměřenou především na excerpce dobového regionálního tisku. Lze jen litovat, že ve sbírkách Muzea Českého lesa v Tachově nemáme například zajímavý exponát - poznámkový blok a pero, jež použil senátor Scharnagel z Březí na Tachovsku při volbě dr. Edvarda Beneše druhým prezidentem ČSR.

Tvorba sbírek

V prvním roce existence muzea provedli členové poradního sboru svoz zajištěných sbírek z různých částí okresu a také provedli vytipování pro svozy v r. 1955. Především byly převezeny zbytky inventáře ze zámku Diana. Šlo hlavně o obrazy, skleněné, porcelánové a cínové předměty. Dále šlo o svozy z obcí a kostelů. Uváděny jsou lokality: Tachov, Staré Sedliště, Dlouhý Újezd, Pořejov, Hošťka, Žebráky, Bernartice, Staré Sedlo, Daromyšl, Lom, Vítkov, Dehetné, Dubec, Pavlíkov, Borek, Lučina, Mýto, Svobodka, Milíře, Ctiboř, Halže, Kočov, Malé Dvorce, Mlýnec, Apolena, Přimda, Bor.²³ Žel vedle této obdivuhodné sběrové aktivity byla zcela opomenuta práce dokumentační a, jak se dozvíme z materiálů dalších let, také uložení a péče o sbírky. V důsledku toho bylo zřejmě mnoho předmětů, jež byly do muzea v tomto období přivezeny za účelem záchrany, zničeno buď zčásti, nebo zcela. Zároveň o původu řady z těch, které jsou dodnes součástí sbírkového fondu muzea, nemáme žádné informace, kromě toho, že zcela jistě víme, že pocházejí z našeho regionu.

Dalším materiálem, který přinesl řadu nových upřesňujících informací k prvním letům existence poválečného tachovského muzea je Zápis ze schůze rady ONV Tachov v dubnu 1959.²⁴ V programu této schůze rady ONV je pod bodem 5. uvedena Činnost kontrolního odboru od počátku roku 1959, vyřizování stížností a plán práce odboru na II. čtvrtletí 1959. Mimo původně schválený plán kontrolní činnosti, v souvislosti s předáním muzea nové správce Miroslavě Halové, byla v době od 28. 1. do 9. 4. 1959 provedena revize v Okresním vlastivědném muzeu v Tachově. Zápis z revize ukazuje na velké problémy, které kontrola v muzeu shledala a to jak ve finančním hospodaření, tak v hospodaření se spotřebním materiálem a provozním majetkem a bohužel také v péči o sbírky. Především bylo konstatováno, že správce muzea nepořídil inventář sbírkových předmětů, takže nelze zjistit,

20 SOkA Tachov, - Archiv města Tachova A5, 1932.

21 CANTZLER, Wilhelm, et al. Tachau – Geschichte einer deutschen Stadt in Böhmen in Wort und Bild. München, 1994, s. 68.

22 Archiv Muzea Českého lesa v Tachově, Výroční zpráva Okresního vlastivědného muzea v Tachově za rok 1954, kopie.

23 Ibidem.

24 SOkA Tachov, ONV Tachov, Zápis z 13. schůze rady okresního národního výboru v Tachově, konané dne 10. dubna 1959.

jaké předměty se původně v muzeu nacházely. Muzejní sbírky uložené v depozitářích jsou v dezolátním stavu, mnohdy zcela zničené jak vlhkem, tak nesprávným zacházením i uložením. Plátna řady obrazů byla nešetrně vyříznuta z rámců, srolována a díky působení vlhkosti došlo k zplsnivění a úplnému zničení. Většina cenných porcelánových, kameninových a skleněných kusů byla rozbita a střepy poztráceny, takže jejich oprava již nebyla možná. Sbírký často byly naházeny na podlahách, jeden předmět přes druhý. Katastrofální stav sbírek dokládají i fotografie tvořící přílohu protokolu o prověrce (obr. 4). Kontrola konstatovala, že výši škod nelze vyčíslit, jelikož jde o umělecké předměty, často unikáty a zároveň není znám stav, v jakém se předměty do muzea dostaly. V části protokolu o prověrce, která se zabývá finančním hospodařením a účetní evidencí, je uváděna řada chyb a nedostatků v hospodaření s finančními prostředky. Mimo jiné i při nákupu starožitností od soukromých osob pro muzeum. Protokol dále uvádí, že správce muzea po skončení výstavy o husitství v r. 1957 neprovedl náhradní instalaci z fondů, které byly k dispozici a muzeum tak neplnilo svůj základní úkol a nesloužilo veřejnosti.²⁵ Správce muzea a inspektor pro kulturu odboru školství a kultury byli viněni, že vydali potvrzení bývalému pracovníku STS Tachov ke sběru a svozu uměleckých a historických předmětů z tachovského okresu, při této činnosti ho nekontrolovali a umožnili mu tím trestnou činnost, které se dopustil tím, že získané předměty prodával na svůj účet. Bylo rovněž konstatováno, že v muzeu chybí řada předmětů, jež sem měla být svezena ze zámku Diana hraběte Kolowrata. Součástí protokolu je také 13 strojem psaných stran vysvětlivek, ve kterých se ke zjišťovaným skutečnostem vyjadřují Jaroslav Veselý, správce muzea, Jaroslav Flek, inspektor pro kulturu odboru školství a kultury ONV Tachov, Alois Zbořil, okresní archivář, Ing. Miloslav Kučera z Lesního závodu Plzeň Doubrovka, Josef Krajčí pověřený sběrem předmětů,

Jiří Dreiecker, účetní lesního závodu Přimda, Leo Potschka, administrátor muzea. Sedm fotografií, které jsou ke spisu přiloženy jako příloha, ukazuje katastrofální stav uložení sbírek tachovského muzea v únoru 1959. Jaroslav Veselý ve svém vyjádření vysvětluje, že při nástupu do funkce upozorňoval, že vzhledem ke svému zdravotnímu stavu po úrazu není schopen vykonávat administrativní práce. Z toho důvodu byl vykonáváním administrativních prací pověřen Leopold Potschka, pracovník státního úřadu statistického v Tachově, který za to pobíral i určitou finanční odměnu. Funkci vykonával do 31. 12. 1956. Řadu knih, drobného majetku i sbírkových předmětů měl tento v držení i v době konání zmiňované revize ačkoli byl v minulosti správcem urgován k jejich navrácení do muzea. Tuto skutečnost uvádí správce muzea jako důvod, jenž mu zabraňoval zavést řádnou evidenci. Dále uvádí, že v muzeu byly prováděny

Obr. 4: Stav sbírek v době kontroly v roce 1959.

²⁵ *Ibidem*, s. 8 protokolu.

zednické práce, v jejichž důsledku byly předměty často stěhovány a přitom docházelo k jejich ničení a poškozování. Zednické práce narušovaly chod muzea i jinak a znemožňovaly správci práci jak instalační tak výstavní. Navíc správce uvádí, že za celou dobu, kdy vykonával funkci, nepřišel nikdo z ONV ani Domu osvěty aby zkontroloval, zda pracuje dobře. Doslova uvádí: „prostě se o mě nestarali“.²⁶ Nadřízení projeví o muzeum zájem jen v roce 1957 před návštěvou prezidenta republiky. Dále uvádí, že 4. 1. 1958 onemocněl a vzhledem k tomu, že choroba vyžadovala dlouhodobou léčbu, požádal o zproštění z funkce. Přestože jeho onemocněním byl chod muzea úplně přerušen a vůbec se v něm nepracovalo, žádosti bylo vyhověno až v lednu 1959. Uvádí rovněž, že sbírky i budova muzea jsou nedostatečně zajištěny proti vstupu cizích osob a že osoba pověřená sběrem předmětů pro muzeum byla usvědčena z trestné činnosti (mimo jiné i krádeží přímo v muzeu) a odsouzena na 3 a půl roku. Po prokázání této trestné činnosti správce žádal nadřízené o přidělení osoby, která by mu pomohla sestavit soupis předmětů v muzeu uložených. S odkazem na nedostatek finančních prostředků mu nebylo vyhověno. Uvádí, že sám nervově nemocný, nemohl tuto práci vykonávat. Vysvětlení podával i bývalý administrátor Leopold Potschka. Jako důvod uložení řady muzejních předmětů u něj doma uváděl provádění adaptačních prací v muzeu. Jednak bylo v budově zhoršené prostředí a jednak při nekontrolovaném pohybu cizích osob hrozilo zcizení nebo zničení. Zmiňuje se také o tom, že členové poradního sboru se přestali postupně scházet a manuální práci v muzeu tak neměl kdo vykonávat.²⁷ Okresní archivář Alois Zbořil ve svých vysvětlivkách uvádí informace k fungování muzea v době, kdy sídlil v budově bývalého františkánského kláštera v Tachově rovněž archiv, tedy do září 1957. Jeho výpověď potvrzuje již známé skutečnosti o katastrofickém zacházení s muzejními předměty v dané době. Z dalších vysvětlivek, jež poskytl Ing. M. Kučera z lesního závodu Plzeň –

Doubravka, je zřejmé, že se kontrolní výbor snažil dopátrat osudu předmětů ze zámku Diana i stavu, v jakém byly do muzea předány. Z této výpovědi vyplývá, že řada jich byla poškozena stěhováním již před převedením muzeu. Jiří Dreiecker, jenž byl před válkou zaměstnancem hraběte Kolowrata, podával vysvětlení k jemu známým osudům zařízení zámku Diana. Na základě výsledků kontroly v OVM vydala rada ONV usnesení, v němž ukládá vedoucímu odboru školství, aby předložil radě do 30. 5. 1959 návrh konečného řešení vystavení a uložení muzejních sbírek včetně harmonogramu prací. Do 25. 4. 1959 návrh opatření proti pracovníkům svého úseku, kteří neplněním kontrolních úkolů zavinili nedostatky ve zprávě zmiňované.

Porovnáním dosud známých publikovaných zdrojů a archivních materiálů se podařilo rekonstruovat proces vzniku tachovského muzea v období po 2. světové válce. Zcela bez pochybností lze stanovit datum vzniku muzea na 26. 2. 1954, kdy rada ONV Tachov na své schůzi o zřízení muzea rozhodla. Korigovány byly také dosud tradované vědomosti o osudech prvorepublikového, jazykově německého, muzea v Tachově a jeho sbírek. Tato problematika si však vyžádá další badatelskou práci. Z popsané situace je zřejmé, že v pohraničním území Tachovska vznikla v souvislosti s migračními procesy navázanými na odsun původního německého obyvatelstva potřeba řešit otázku záchrany umělecky a historicky cenného, opuštěného majetku. Zdá se, že tuto skutečnost si v počátku 50. let uvědomovali více nadšení jednotlivci než místní úřady a orgány státní moci. Ty sice reagují na iniciativu skupiny aktivistů a zřizují regionální vlastivědné muzeum. V prvních letech jeho existence však neplní svou zřizovací a kontrolní úlohu. Vedle nemožnosti (či spíše neschopnosti) vybrat v dosud ne zcela osídleném regionu osobu, která by skutečně zvládla nelehký úkol sběru, evidence a řádného uložení muzejních předmětů, jsou absence kontrolní a řídicí činnosti a probíhající rekonstrukce bu-

26 *Ibidem*, s. 2, vysvětlivky J. V. z 28. 1. 1959.

27 *Ibidem*, s. 1, vysvětlivky L. P. z 8. 4. 1959.

dovy hlavními důvody zničení řady shromážděných sbírkových předmětů. Ba co více, v důsledku opomenutí evidence, dochází k nenahraditelné ztrátě informací o původu prakticky všech předmětů, které byly v muzeu shromážděny v letech 1954–1959. Tato etapa historie tachovského muzea ukazuje, že dobrá vůle a počáteční nadšení nebyly dostatečnou zárukou kvalitní práce muzea. Fatální škody z této doby již nemohly být plně napraveny ani v následujícím období, po nástupu nové ředitelky Miroslavy Halové (leden 1959), která nesporně vykonala v muzeu obdivuhodné množství kvalitní muzejní práce.

Použité zdroje:

- BERÁNKOVÁ, Alexandra. Vývoj tachovského muzea po roce 1945. In: *Sborník Okresního muzea v Tachově*. Tachov: Muzeum Českého lesa v Tachově, 1986, č. 21, s. 1–35.
- BÝRUT, Václav a JAKL, Václav. Z historie husitských oslav. In: *Sborník Okresního muzea v Tachově*. Tachov: Muzeum Českého lesa v Tachově, 1972, č. 7, s. 1–12.
- CANTZLER, Wilhelm, et al. *Tachau – Geschichte einer deutschen Stadt in Böhmen in Wort und Bild*. München, 1994, s. 68.
- HALOVÁ, Miroslava. Muzeum a františkánský klášter v Tachově. In: *Sborník Okresního muzea v Tachově*. Tachov: Muzeum Českého lesa v Tachově, 1968, č. 2, s. 9–25.
- HALOVÁ, Miroslava. Tachov v datech. In: *Sborník Okresního muzea v Tachově*. Tachov: Muzeum Českého lesa v Tachově, 1969, č. 3, s. 5–2.
- Státní okresní archiv Tachov (SOkA Tachov). Fond ONV Tachov.
- Státní okresní archiv Tachov (SOkA Tachov). Archiv města Tachova.
- Státní okresní archiv Tachov (SOkA Tachov). Fond Muzeum Českého lesa v Tachově.